

СУЧАСНА ПРАКТИКА ВИРІШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПОРІВ МІЖ ДЕРЖАВАМИ (НА ПРИКЛАДІ КОНФЛІКТУ УКРАЇНИ ТА РУМУНІЇ, ЩОДО ДЕЛІМІТАЦІЇ МОРСЬКОГО КОРДОНУ В ЧОРНОМУ МОРІ)

Для сучасної практики міжнародних відносин не втрачають актуальності проблеми територіальних протиріч та зіткнень, що час від часу виникають між державами. Водночас принцип мирного вирішення міжнародних спорів визнається імперативною нормою загального міжнародного права, задля дотримання якої міжнародною спільнотою вироблено низку способів та інституційних механізмів, що слугують досягненню вказаної мети. Одним з вищезазначених засобів є звернення до Міжнародного Суду ООН (далі – МС ООН). Це питання набуває особливого значення, оскільки саме таким чином був врегульований територіальний конфлікт між Україною та Румунією. Відтак, деякі сучасні підходи до вирішення територіальних спорів можливо віднайти, спира-

---

¹ Студент 4 курсу військово-юридичного факультету Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ючись на аналіз положень рішення МС ООН «Про делімітацію морського кордону в Чорному морі» 2009 року [1].

Таким чином, мета статті полягає у виокремленні особливостей вирішення міждержавних територіальних суперечок у відповідності до норм міжнародного права на прикладі територіального спору між нашою державою та Румунією щодо делімітації їхнього континентального шельфу та виключної економічної зони і, зокрема, у цьому контексті проблеми визначення юридичного статусу острова Зміїного.

Це питання розглядалося низкою вчених, зокрема, О. М. Романухою у статті «Делімітація сучасного кордону України», у якій автор розкриває головні аспекти цієї справи та аналізує еволюцію переговорного процесу, взаємин відповідних держав. Слід також відмітити статтю Дмитра Денькова та Віталія Селика «Остров Зміїний: вибороли статус, втратили нафту?», у якій викладена історія проблеми і надано аналітичний матеріал щодо її сучасного стану. Стаття Бурової Є. Д. «Остров Зміїний в сучасних українсько-румунських відносинах», також заслуговує на увагу, адже у ній автор зосередилася на розгляді подій, що відбувалися навколо острова наприкінці 90-х – початку 2000-х років, тобто безпосереднього моменту остаточного оформлення конфлікту.

Дуже детально дане питання було проаналізовано вченим-міжнародником Щокіним Ю. В. у роботі «Аналитическое заключение по проблеме острова Змеиный в решении Международного суда ООН по спору между Украиной и Румынией», у якій автор зазначає, що орієнтуватися виключно на практику МС та інших міжнародних морських трибуналів неможливо, адже ця практика недостатньо впорядкована і в цілому суперечлива [2].

Взагалі територіальним спором є розбіжності, що виникають між державами, при встановленні приналежності будь-якої території, сухопутної, морської чи повітряного простору. Територіальний спір може стати причиною або виникати внаслідок збройного конфлікту між державами. Так, воєнні конфлікти часто спрямовувалися на захоплення та приєднання нових територій або повернення їхніми сторонами своїх колишніх володінь. При цьому об'єктами спору часто виступали окремі острови та архіпелаги. Головними причинами для початку такої боротьби за острови або ж встановлення панування над ним є контроль над транспортними сполученнями, забезпечення присутності в регіоні, геополітичні мотиви, оволодіння ресурсами островів та їх шельфів [3].

Однак міжнародне публічне право забороняє будь-які дії, спрямовані проти непорушності кордонів інших держав та особливо насильницьке незаконне захоплення чужих територій. Усі територіальні протиріччя повинні бути врегульовані виключно демократичними, законними та мирними засобами. Це, зокрема, підтверджується принципами, закріпленими у ст. 2 Статуту ООН (принцип незастосування сили, принцип територіальної цілісності держав, принцип непорушності кордонів) [4]. У 1997 році Україна та Румунія підписали Договір про добросусідство та співробітництво, після чого розпочались переговори про розмежування їхніх морських просторів у Чорному морі. Однак, переговорний процес, розпочатий урядами 1998 року й ознаменований прийняттям Договору про режим державного кордону 2003 року, не приніс будь-яких відчутних результатів у контексті проблематики, що розглядається, і сторонам не вдалося досягнути згоди стосовно делімітації відповідних морських зон. Водночас при підписанні Договору 2003 року держави домовились про можливість звернення до Міжнародного Суду ООН на випадок виникнення спору між ними. Румунія скористалась цим правом і 16 вересня 2004 року подала заяву про ініціювання провадження МС ООН проти України у зв'язки зі спором про встановлення єдиного морського кордону між двома державами в Чорному морі в цілях делімітації належних їм виключної економічної зони та континентального шельфу.

Хоча в заяві Румунії в МС ООН взагалі не йшлося про о. Зміїний, оскільки держава в своєму зверненні до Суду вимагала лише привести у відповідність з міжнародним правом єдиний морський кордон між континентальним шельфом та виключними економічними зонами двох держав у Чорному морі, у ході розгляду справи проблематика юридичного статусу острова набула центрального характеру. Так, Румунія вважала Зміїний скелею, а керуючись положеннями ст. 121 Конвенції з морського права [5], непридатні для проживання та ведення сільськогосподарської діяльності скельні утворення не мають ні виключної економічної зони, ні континентального шельфу. Україна ж навпаки наполягала на тому, щоб о. Зміїний було враховано в процесі делімітації. У цьому зв'язку деякими дослідниками зазначалося, що дійсною причиною виникнення вказаного спору з огляду на ту роль, яка відводилася о. Зміїному протягом усього процесу його вирішення, слугували зацікавленість обох держав у встановленні приналежності досить значних обсягів розвіданих покладів нафти та природного газу зазначеного району Чорного моря.

3 лютого 2009 року Гаазький Суд оголосив свій вердикт. Він визнав, що острів Зміїний не може вважатись частиною прибережної лінії України при визначенні лінії розмежування континентального шельфу та виключної економічної зони обох держав. Суд підтвердив українську приналежність самого острова та наявність українських територіальних вод навколо нього, проте дійшов висновку, що острів не є невід'ємною складовою української берегової лінії з огляду його дезінтегрованість від загальної берегової території та незначні розміри, усього 0,17 км². Фактично це означало, що суд делімітував шельф на 80% відповідно до вимог Румунії. За оцінками румунської сторони, на тих, що відійшли спірних територіях знаходиться значні родовища газу (приблизно 70 млрд куб.) та нафти (12 млн.т.). Позитивним моментом в даній ситуації є той факт, що в Гаазі все ж таки визнали Зміїний островом.

Видається, що практика МС ООН стосовно вирішення міждержавних територіальних спорів в цілому є досить суперечливою, адже в одних справах суд враховував наявність островів, в інших взагалі не враховував, а в третіх враховував лише частково. У зв'язку з цим основний принцип що склався в практиці вирішення даної категорії спорів полягає в тому, що сторони повинні намагатися врегулювати відносини між собою на основі міжнародних угод. У цілому ж видається можливим констатувати, що Міжнародний Суд ООН в україно-румунській справі все ж таки став на бік Румунії. 3 лютого 2009 року Суд прийняв одностороннє рішення, щодо острова Зміїний і цим підтвердив українську приналежність самого острова та наявність українських територіальних вод навколо нього, але зазначив, що цей острів не є складовою частиною берегової лінії, дійшовши висновку, що острів Зміїний не повинен впливати на делімітацію у цій судовій справі. З вирішенням територіального спору навколо острова Зміїний, Україна частково поступилась своїми економічними інтересами, що з іншого боку сприяло встановленню нового формату відносин між Україною та Румунією на політичному рівні.

Література:

1. Міжнародний суд [Електронний ресурс]:Справа Румунія проти України <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>
2. Щёкин Ю. В. Аналитическое заключение по проблеме острова Змеиный в решении Международного суда ООН по спору между Украиной и Румынией [Електронний ресурс] / Юрий Вадимович Щёкин. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ulga.com.ua/ru/article/2.html>.

3. Ковалев А. Международное право / А. Ковалев, С. Черниченко, А. Моисеев., 2008. – 832 с. – (4).

4. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда [Электронный ресурс]. – 1945. – Режим доступа до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

5. Конвенция Организации Объединённых по морскому праву [Электронный ресурс]. – 1999. – Режим доступа до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_057.

Науковий керівник: **Бенедик Я. С.**, к.ю.н., асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.